

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel
Sędziowie:	SSA Barbara Górczanowska (spr.) SSA Teresa Rak
Protokolant:	st.sekr.sądowy Beata Zaczyk

po rozpoznaniu w dniu 14 czerwca 2017 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa Zakładów (...) S.A. w S.

przeciwko (...) Spółce z o.o. w B.

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 12 lipca 2016 r. sygn. akt VII GC 6/16

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że nadaje mu treść:

”I. oddala powództwo;

II. zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 14.417 zł (czternaście tysięcy czterysta siedemnaście złotych) tytułem kosztów procesu”;

2. zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 10.800 zł (dziesięć tysięcy osiemset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

3. nakazuje pobrać od strony powodowej Zakładów (...) S.A. w S. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Kielcach kwotę 10.148 zł (dziesięć tysięcy sto czterdzieści osiem złotych) tytułem opłaty od apelacji od której strona pozwana była zwolniona.

SSA Teresa Rak SSA Paweł Rygiel SSA Barbara Górczanowska

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 czerwca 2017 r.

(...) S.A. w S. domagały się zasądzenia od strony pozwanej (...) Spółki z o.o. w B. kwoty 202 950 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu, tytułem kary umownej za odstąpienie od umowy z przyczyn leżących po stronie pozwanej, polegających na nieuiszczeniu zaliczki na poczet wykonania zamówienia w ustalonym w umowie terminie.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa zarzucając nieważność postanowienia umowy zastrzegającego karę umowną na wypadek odstąpienia od umowy z powodu niewykonania przez pozwanego zobowiązania pieniężnego z uwagi na treść art. 483§ 1 k.c. Nadto pozwany złożył oświadczenia o potrąceniu przysługującej mu wobec powoda wierzytelności w kwocie 780 122 zł stanowiącej odszkodowanie z tytułu niewykonania przez powoda zobowiązania wynikającego z umowy z wierzytelnością powoda dochodzoną pozwem oraz zgłosił zarzut potrącenia powyższych wierzytelności.

Wyrokiem z dnia 12 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w Kielcach VII Wydział Gospodarczy zasądził od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 202.950 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 6 listopada 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 24.565 zł tytułem kosztów procesu.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 20 sierpnia 2015 r. pozwany w wyniku rozstrzygnięcia zamówienia publicznego w trybie przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych zawarł z Zakładem (...) Sp. z o.o. w R. umowę na opracowanie technologii, dostawę, podłączenie do instalacji elektrycznej, montaż i uruchomienie wężła do produkcji pelletu (...) w ramach projektu „Kompleksowy system gospodarki odpadami komunalnymi w R., gmina T.”. Przedmiot umowy miał zostać wykonany w terminie 2 miesięcy od jej podpisania. W dniu 13 sierpnia 2015 r. strony sporu zawarły umowę nr (...) sprzedaży linii do produkcji pelletu (...). Zgodnie z §(...) umowy jej przedmiotem miało być wyprodukowanie i sprzedanie przez powoda pozwanemu trzech sztuk specjalistycznych, wielomodułowych maszyn wykorzystywanych do granulowania różnych materiałów i substancji, w tym do produkcji pelletu (...), zwanych liniami. Wydanie linii poprzez ich udostępnianie pozwanemu do odbioru miało nastąpić w zakładach powoda lub miejscu przez niego wskazanym (...) ust. (...)). Wydanie wszystkich linii miało nastąpić nie później niż 14 tygodni od daty podpisania umowy (...) ust. (...)). W (...) ust. (...) umowy strony określiły wynagrodzenie za wykonane przedmioty umowy na kwotę 1 650 000 zł netto plus podatek VAT. Miało ono być płatne w sposób następujący: 30% tj. kwota 495 000 zł tytułem zaliczki w terminie 14 dni od daty podpisania umowy, 60% tj. kwota 990 600 zł w terminie 14 dni od daty odbioru każdej linii, 20% tj. kwota 165 000 zł po uruchomieniu linii i przeszkoleniu personelu, w terminie 14 dni po ukończeniu usługi (...) ust. (...)). W (...) strony przewidziały zwolnienie od odpowiedzialności z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy w przypadku siły wyższej, rozumianej jako zdarzenie nieprzewidywalne, nieuniknione i zewnętrzne w stosunku do stron. Zgodnie z (...) ust. (...) w przypadku odstąpienia od umowy z przyczyn obciążających drugą stronę, strona odstępująca miała prawo obciążyć drugą stronę karą umowną w wysokości 10% wartości przedmiotu umowy. W przypadku nieterminowej płatności poszczególnych należności przewidzianych umową przekraczającej 30 dni powód był uprawniony do odstąpienia od umowy, bez wyznaczenia pozwanemu dodatkowego terminu do wykonania zobowiązania (...) ust. (...)) i obciążenia pozwanego karą umowną przewidzianą w ust. (...).

Według ustaleń Sądu pierwszej instancji, w piśmie z dnia 2 października 2015 r. powód poinformował pozwanego, że zakład pozwanego z uwagi na utrzymujące się w sierpniu 2015 r. wysokie temperatury i niekorzystną sytuację hydrologiczną został objęty procedurą ograniczeń w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej wprowadzoną przez (...) S.A., zgodnie z przepisami ustawy z 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne i rozporządzenia Rady Ministrów z 23.07.2007 r. w sprawie szczególnych zasad i trybu wprowadzenia ograniczeń w sprzedaży paliw stałych oraz w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej lub ciepła. Z uwagi na powyższe ograniczenia powód był zmuszony czasowo ograniczyć lub wygaszać bieżącą działalność zakładu, w tym także produkcję trzech linii pelleton. Zdaniem powoda powyższe okoliczności wyczerpują znamiona siły wyższej. Jednocześnie powód zadeklarował dostawę zamówionych urządzeń do 31 października 2015 r. W piśmie z dnia 23 października 2015 r. Zakład (...) Sp. z o.o. odstąpił od

umowy z dnia 20 sierpnia 2015 r. zawartej z pozwanym. W uzasadnieniu wskazano, że przedmiot umowy winien być zrealizowany do dnia 20 października 2015 r. W piśmie z dnia 29 października 2015 r. powód odstąpił od umowy z dnia 13 sierpnia 2015 r. zawartej z pozwanym na podstawie (...) ust. (...). Jako przyczynę odstąpienia powód wskazał brak zapłaty przez pozwanego w terminie wynikającym z (...) ust. (...) pkt (...) zaliczki na poczet ceny w kwocie 495 000 zł powiększonej o podatek VAT. Do dnia 29 października 2015 r. zaliczka nie została zapłacona. Jednocześnie powód obciążył pozwanego karą umowną w kwocie 202 950 zł, stanowiącą 10% wartości przedmiotu umowy na podstawie § (...) ust. (...) i (...) umowy, wzywając do jej zapłaty w terminie 7 dni od otrzymania pisma. Pozwany uznał odstąpienie powoda od umowy za bezskuteczne, podnosząc, że w umowie nie wskazano terminu, w którym możliwe będzie skorzystanie z tego uprawnienia.

W rozważaniach prawnych Sąd Okręgowy wyraził stanowisko, że łącząca strony umowa była umową o dzieło uregulowaną w art. 627 i n. k.c., mocą której przyjmujący zamówienie zobowiązuje się do wykonania oznaczonego dzieła, a zamawiający do zapłaty wynagrodzenia. Podkreślił, że przepisy kodeksu cywilnego regulują umowne prawo odstąpienia od umowy art. (395 k.c.) oraz ustawowe prawo odstąpienia od umowy (art. 491-493 k.c.). Stosownie do art. 395 k.c. umowne prawo odstąpienia od umowy jest dodatkowym zastrzeżeniem umownym dającym stronom w oznaczonym terminie prawo odstąpienia od umowy. W razie wykonania tego prawa umowę uważa się za niezawartą. Przepis art. 492 k.c. z kolei dotyczy sytuacji, w której uprawnienie do odstąpienia od umowy wzajemnej zostało zastrzeżone na wypadek niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym. W odróżnieniu zatem od umownego prawa odstąpienia od umowy ustawowe prawo odstąpienia od umowy jest związane z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania - zwłoką (art. 491-492 k.c.) lub niemożliwością świadczenia (art. 493 k.c.). Inne są także skutki umownego (art. 395§2 k.c.) i ustawowego odstąpienia od umowy (art. 494 k.c.). W orzecznictwie sądowym przyjmuje się, że w sytuacji zastrzeżenia w umowie uprawnienia do odstąpienia od umowy na wypadek niewykonania zobowiązania w ściśle określonym terminie, o którym mowa w art. 492 k.c., art. 395 k.c. nie ma zastosowania. Prawo do odstąpienia z art. 492 k.c. nie jest bowiem modyfikacją umownego prawa odstąpienia, ale modyfikacją ustawowego prawa odstąpienia od umowy (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27.03.2014 r., I ACa 99/14, Lex nr 1552016). Z tych względów do zastrzeżonego przez strony w (...) ust. (...) umowy prawa odstąpienia od umowy zastosowanie będzie miał art. 492 k.c. a nie art. 395 k.c. Zastrzeżenie tego prawa Sąd zatem uznał za skuteczne.

Odnosząc się do zarzutu o nieważności powyższego postanowienia umownego jako sprzecznego z istotą kary umownej uregulowanej w art. 483 k.c. Sąd Okręgowy podkreślił, że karę umowną można zastrzec wyłącznie na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego. Zdaniem Sądu, w przedmiotowej sprawie kara umowna zastrzeżona przez strony w (...) ust. (...) i (...) umowy została zastrzeżona na wypadek odstąpienia od umowy, a nie niewykonania zobowiązania pieniężnego. Za dopuszczalnością zastrzeżenia kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy wypowiedział się wielokrotnie Sąd Najwyższy (vide wyroki z dnia 20.10.2006 r., IV CSK 154/06, OSNC 154/06, z 7.02.2007 r., III CSK 288/06, niepubl., z 25.03.2011 r., IV CSK 401/10, Lex nr 1108517). Zapis (...) ust. (...) umowy dawał powodowi prawo do odstąpienia od umowy w przypadku zwłoki pozwanego w zapłacie wynagrodzenia określonego w (...) ust. (...) umowy, przekraczającej 30 dni. Bezsprzeczne jest, że termin do zapłaty przez pozwanego pierwszej transzy wynagrodzenia stanowiącej zaliczkę upłynął w dniu 27 sierpnia 2015 r. i że do dnia 29 października 2015 r. zaliczka ta nie została na rzecz powoda uregulowana. W tej sytuacji odstąpienie przez powoda w dniu 29 października 2015 r. od umowy Sąd Okręgowy uznał za uzasadnione. Odstąpienie od umowy z przyczyn obciążających pozwanego (...) ust. (...)) uprawniało powoda do żądania od pozwanego kary umownej w wysokości 10% wartości przedmiotu umowy określonego w (...) ust. (...) czyli w kwocie 202 950 zł (art. 483 i 484 k.c.).

Odnosząc się do zgłoszonego przez stronę pozwaną zarzutu potrącenia Sąd Okręgowy podkreślił, że skutek potrącenia przewidziany w art. 498§2 k.c., w postaci wzajemnego umorzenia się wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej nastąpi tylko wówczas, gdy istnieje wierzytelność zgłoszona do potrącenia. W sytuacji, w której powód zaprzeczył istnieniu wierzytelności pozwanego, na pozwanym spoczywał ciężar udowodnienia istnienia wierzytelności w kwocie 780 122 zł z tytułu odszkodowania. Przepis art. 471 k.c. wymaga od wierzyciela wykazania przesłanek odszkodowawczej odpowiedzialności dłużnika, a mianowicie niewykonania lub nienależytego wykonania przez niego

zobowiązania, poniesienia szkody i jej wysokości oraz istnienia adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą a działaniem (zaniechaniem) dłużnika. Zdaniem Sądu powyższych przesłanek pozwany nie wykazał. Pozwany podnosił, że niedostarczenie przez powoda w terminie określonym umową trzech linii do produkcji pelletu spowodowało odstąpienie inwestora od umowy zawartej z pozwanym. Z tych przyczyn pozwany utracił zysk jaki osiągnąłby realizując kontrakt na rzecz inwestora. Z umowy nr (...) r. z dnia 20 sierpnia 2015 r. zawartej przez pozwanego z Zakładem (...) Sp. z o.o. w R. wynika, że miała ona zostać zrealizowana w terminie 2 miesiące od jej podpisania. Z (...) umowy wynika, że jej przedmiot polegający na opracowaniu technologii, dostarczeniu, montażu i uruchomieniu węzła do produkcji pelletu był znacznie szerszy niż przedmiot umowy zawartej przez pozwanego z powodem. Z pisma inwestora z dnia 23 października 2015 r. o odstąpieniu od umowy nr (...) r. wynika, że powodem odstąpienia było niewykonanie przez pozwanego przedmiotu umowy w terminie, czyli do dnia 20 października 2015 r. Treść powyższego oświadczenia nie wskazuje, że to opóźnienie się powoda w wykonaniu umowy nr (...) było przyczyną opóźnienia się pozwanego w wykonaniu umowy łączącej go z inwestorem. Pozwany nie przedłożył żadnego dowodu mającego potwierdzić ten fakt. Pismo powoda z dnia 2 października 2015 r. informujące pozwanego o przyczynach czasowego ograniczenia lub wygaszania produkcji spowodowanych ograniczeniem przez (...) S.A. dostaw i poboru energii elektrycznej nie stanowi dowodu, że nastąpiło opóźnienie się powoda w wykonaniu trzech linii w stosunku do terminu wynikającego z umowy, które miało wpływ i jaki na termin wykonania umowy łączącej pozwanego z inwestorem. Nie wynika z jego treści jaki był stan zaawansowania prac na ten dzień. Umowa łącząca strony przewidywała także w (...) zwolnienie stron od odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy w przypadku zajścia siły wyższej rozumianej jako zdarzenie nieprzewidywalne, zewnętrzne i niezależne od woli stron. Na taką też okoliczność powoływał się powód w piśmie z dnia 2 października 2015 r. skoro ograniczenie w dostawach i poborze energii elektrycznej wprowadzone przez operatora znajdowało oparcie w obowiązujących przepisach prawa, a przyczynami ograniczeń były utrzymujące się w sierpniu 2015 r. wyjątkowo wysokie temperatury i niekorzystna sytuacja hydrologiczna. Pozwany nie wykazał także w ocenie Sądu poniesienia szkody w kwocie 780 112 zł. Zdaniem Sądu Okręgowego środki dowodowe zgłoszone przez pozwanego w odpowiedzi na pozew, w postaci dowodów z przesłuchania stron nie mogły być przydatne do poczynienia ustaleń w przedmiocie poniesienia przez pozwanego szkody obejmującej utracony zysk. Z kolei dowód z opinii biegłego z zakresu finansów, ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw mógłby posłużyć do określenia wysokości poniesionej przez pozwanego szkody, ale nie na pozostałe okoliczności wskazane przez pozwanego w tezie dowodowej, takie jak niewykonanie przez powoda zobowiązania, powstanie szkody i istnienie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą, a niewykonaniem zobowiązania. Z brzmienia art. 278 §1 k.p.c. wynika bowiem, że biegły jest powoływany w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych. W tym przypadku wiadomości specjalnych wymagało określenie wysokości szkody, w przypadku udowodnienia przez pozwanego jej poniesienia na skutek nienależytego wykonania zobowiązania przez powoda. Biorąc powyższe pod uwagę Sąd uznał powództwo powoda o zapłatę kary umownej zastrzeżonej umową na wypadek odstąpienia od umowy za zasadne na podstawie art. 483§1 i 484§1 k.c.

O odsetkach za opóźnienie w zapłacie należności głównej orzeczono na podstawie art. 455 k.c. i art. 481 § 1 i 2 k.c., od upływu terminu zapłaty wskazanego przez powoda w piśmie z dnia 29.10.2015 r. O kosztach procesu stosownie do wyniku sporu, Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., 99 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła strona pozwana (...) Spółka z o.o. w B., zaskarżając go w całości. Wyrokowi strona pozwana zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 483 § 1 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. oraz § 9 ust. 3 Umowy nr (...) z dnia 13 sierpnia 2015r., poprzez ich błędną wykładnię, skutkującą uznaniem za ważne i skuteczne zastrzeżenia kary umownej z powodu odstąpienia od umowy, spowodowanego wyłącznie niewykonaniem przez Pozwanego zobowiązania pieniężnego;

- względnie, brak oceny dopuszczalności zastrzeżenia kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy w kontekście podstawy odstąpienia od umowy.

Z ostrożności procesowej, zaskarżonemu wyrokowi strona pozwana zarzuciła także naruszenie przepisów prawa procesowego, mające istotny wpływ na wynik postępowania, tj.: art. 227 k.p.c. w zw. z art. 258 k.p.c., art. 227 k.p.c.

w zw. z art. 258 k.p.c. oraz art. 299 k.p.c. i art. 304 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku dowodowego z przesłuchania świadka oraz przesłuchania stron, które zmierzały do ustalenia okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, takich jak daty powzięcia informacji o ograniczeniu w dostarczaniu i poborze energii elektrycznej dla odbiorców energii elektrycznej, przyczyny odstąpienia przez powoda od umowy z pozwaną, zawinonego opóźnienia powoda w spełnieniu swego świadczenia umownego, co doprowadziło do błędnego przyjęcia, że powód nie pozostawał w zwłoce ze spełnieniem swego świadczenia, podczas gdy niewykonanie przez powoda swego zobowiązania doprowadziło do powstania szkody w majątku pozwanego, z uwagi na utracenie zysku w ramach umowy na dostawę węzła do produkcji (...) w ramach projektu „Kompleksowy system gospodarki odpadami komunalnymi w R. gmina T.” zawartej z Zakładem (...) sp. z o.o. w R. (dalej: (...)); art. 227 k.p.c. w zw. z 278 § 1 k.p.c., poprzez nieuwzględnienie wniosku dowodowego pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczności wskazywane w odpowiedzi na pozew, w sytuacji gdy opinia biegłego miała istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, a odmowa jej przeprowadzenia uniemożliwiła pozwanemu obronę swoich praw, w sytuacji gdy rozstrzygnięcie sprawy (zasadność i skuteczność dokonanego potrącenia) wymagało zasięgnięcia wiadomości specjalnych; art. 328 § 2 k.p.c., poprzez brak zawarcia w uzasadnieniu orzeczenia motywów wskazujących na to, czy powody odstąpienia od umowy mają znaczenie dla możliwości skutecznego dochodzenia kary umownej, zastrzeżonej na wypadek odstąpienia od umowy.

Mając powyższe na uwadze strona pozwana wnosila o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych, ewentualnie, o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za drugą instancję według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja strony pozwanej jest uzasadniona.

Opierając się na ustaleniach Sądu Okręgowego w zakresie treści umowy stron i przyczyn odstąpienia od niej przez stronę powodową, wynikających z treści oświadczenia, które to ustalenia Sąd Apelacyjny akceptuje, stwierdzić należy, że zarzut naruszenia prawa materialnego jest uzasadniony.

Jak wynika z ustaleń Sądu pierwszej instancji, w umowie stron przewidziano możliwość obciążania strony karą umowną przez stronę odstępującą, jeśli przyczyny odstąpienia obciążają tę drugą stronę. Jedną z możliwych przyczyn odstąpienia od umowy przez powoda była nieterminowa płatność poszczególnych należności przewidzianych umową, przekraczająca 30 dni, przy czym i w takim wypadku powód miał prawo do obciążenia pozwanego ww. karą umowną. Istnieją tu zatem dwie prawne kwestie: możliwość zastrzeżenia kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy i możliwość zastrzeżenia takiej kary, gdy jedyną przyczyną odstąpienia jest niewykonanie zobowiązania pieniężnego. Sąd pierwszej instancji odniósł się wyłącznie do tej pierwszej kwestii przyjmując, zresztą trafnie, że co do zasady zastrzeżenie kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy jest dopuszczalne. Całkowicie natomiast pominął tę drugą kwestię niesłusznie przyjmując, że w przedmiotowej sprawie kara umowna określona przez strony w §(...) ust.(...) i (...) umowy została zastrzeżona na wypadek odstąpienia od umowy, a nie niewykonania zobowiązania pieniężnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych oraz w doktrynie istotnie nie budzi wątpliwości, że zastrzeżenie kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy lub jej wypowiedzenia przez jedną ze stron jest co do zasady dopuszczalne (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2012 r. ,III CZP 39/12, OSNC 2013/2/17); wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r. V CSK 260/11, G.Prawna 2012/101/1; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2008 r. IV CSK 202/08; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2006 r. IV CSK 154/06, OSNC 2007/7-8/117). Jednak zarówno odstąpienie od umowy, jak i jej wypowiedzenie stanowi realizację uprawnień prawnokształtujących związanych na ogół z określonymi wypadkami niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2007 r. III CSK 288/06 (OSP 2009/4/39), zastrzeżenie kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy można zatem traktować jako formę uproszczenia redakcji warunków umowy, która pozwala na przyjęcie przez strony, że wypadki niewykonania lub

nienależytego wykonania umowy, które uprawniają stronę do odstąpienia od umowy, stanowią jednocześnie podstawę do domagania się zapłaty kary umownej. Nie budzi wątpliwości, że odstąpienie od umowy lub jej wypowiedzenie może być skutkiem niewykonania lub nienależytego wykonania zarówno zobowiązania o charakterze pieniężnym, jak i niepieniężnym. Zobowiązania strony zamawiającej dzieło dotyczą głównie zapłaty za jego wykonanie, ale mogą obejmować również wykonanie innych obowiązków wobec wykonawcy o charakterze niepieniężnym. Nie jest zatem co do zasady wyłączone zastrzeżenie kary umownej na wypadek odstąpienia od umowy przez przyjmującego zamówienie. Jednakże przy ocenie, czy zastrzeżenie kary umownej nie sprzeciwia się wymogowi stawianemu przez art. 483 § 1 k.c. co do niepieniężnego charakteru zobowiązania, z którego niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem związana jest kara umowna, nie można abstrahować od tego, jaka była przyczyna odstąpienia od umowy lub jej wypowiedzenia.

Przypomnieć bowiem wypada, że przepis art. 483 § 1 k.c. stwierdza jednoznacznie, że kara umowna może być zastrzeżona wyłącznie na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego. Norma ta ma charakter iuris cogentis, co oznacza, że zastrzeżenie kary umownej w stosunku do zobowiązania pieniężnego jest niedopuszczalne, choćby strony w umowie postanowiły inaczej. W wypadku, gdy odstąpienie od umowy spowodowane jest wyłącznie niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem świadczenia pieniężnego przez kontrahenta, należy uznać, że kara umowna zastrzeżona na wypadek odstąpienia od umowy z tej przyczyny, w istocie stanowi pośrednio sankcję za niewykonanie lub nienależyte wykonanie świadczenia pieniężnego. W takiej sytuacji żądanie zapłaty kary umownej nie jest zdaniem Sądu Apelacyjnego uzasadnione, a samo postanowienie przewidujące takie uprawnienie jest sprzeczne z dyspozycją bezwzględnie obowiązującego art. 483 § 1 k.c. (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2007 r. III CSK 288/06 - OSP 2009 nr 4, poz. 39, str. 256; w wyroku z dnia 17 grudnia 2008 r. I CSK 240/08 – legalis nr 124547).

Jak wynika z ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego, w piśmie z dnia 29 października 2015 r. powód odstąpił od umowy z dnia 13 sierpnia 2015 r. na podstawie § 9 ust. 3, wskazując jako przyczynę odstąpienia brak zapłaty przez pozwanego w terminie wynikającym z § 6 ust. 2 pkt a) umowy, zaliczki na poczet ceny w kwocie 495 000 zł powiększonej o podatek VAT. Zatem jedyną przyczyną odstąpienia od umowy było niewykonanie przez pozwanego zobowiązania pieniężnego, poprzez uiszczenie zaliczki na poczet wykonania umowy. Dlatego też należy ocenić zasadność żądania zapłaty kary umownej z uwagi na odstąpienie od umowy wyłącznie z tego powodu. Trafnie zaś apelacja zarzuca, że żądanie zapłaty kary umownej w tym wypadku było nieuzasadnione.

Z przyczyn wyżej przedstawionych, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok jak w sentencji, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Za bezprzedmiotowe należało więc uznać zarzuty dotyczące zgłoszonego zarzutu potrącenia, Sąd Apelacyjny do niech się więc nie odnosił.

O kosztach procesu za pierwszą i drugą instancję orzeczono na podstawie art. 108 k.p.c. i art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z §2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 5.11.2015 r. poz. 1804).

SSA Teresa Rak	SSA Paweł Rygiel	SSA Barbara Górczanowska
----------------	------------------	--------------------------